

บทนำ

สังคมไทยมีรากเหง้าพื้นฐานเป็นสังคมเกษตรกรรม และชุมชนชนบทซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ในอดีตสมัยที่ป่ายังอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตของประชาชนโดยทั่วไปก็อาศัยหาเลี้ยงชีพด้วยการบุกเบิกหักร้างถางพง ทำมาหากิน และดำรงชีพอย่างผูกพันกับป่ามาเป็นเวลาช้านาน ทางราชการเองก็ได้ให้การสนับสนุนและรับรองสิทธิ ในที่ทำกินบุกเบิกนั้น เมื่อมีการเปิดประเทศเมื่อร้อยกว่าปีที่ผ่านมา ทางราชการมีนโยบายส่งเสริมการขยายพื้นที่ ทำการเกษตรเพื่อส่งออกหารายได้มาพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญทันสมัย ในการนี้ก็ได้อาศัยชาวนา ชาวไร่ในเอง ที่ตอบสนองนโยบายของทางราชการ โดยทำการบุกเบิกหักร้างถางป่าขยายพื้นที่ทำกินเพื่อเพิ่มผลผลิต จนเป็นผล ให้ประเทศไทย มีชื่อเสียงในด้านการส่งออกข้าวและผลผลิตทางการเกษตรชนิดอื่น ๆ ในช่วง 30 ปีมานี้ นโยบายขยายพื้นที่ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด เพื่อส่งออกไปยังตลาดโลก เป็นการหารายได้เข้าประเทศ เพื่อนำมาเจือจุนในการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมอันเป็นนโยบายหลัก ก็เป็นไปได้อย่างดี ชาวนา ชาวไร่ช่วยตอบสนอง นโยบายของทางราชการด้วยดีตลอดมา การที่บ้านเมืองสามารถพัฒนาก้าวหน้ามาได้จนถึงทุกวันนี้ก็อาศัยเกษตรกร ผู้ได้ชื่อว่าเป็นกระดูกสันหลังของชาติเป็นผู้แบกภาระอันสำคัญ

ด้วยเหตุนี้เอง ทั้งโดยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนคนไทยส่วนใหญ่และโดยนโยบาย ของทางราชการ จึงทำให้วิถีชีวิตของประชาชนและชุมชนท้องถิ่นกับป่า ดำเนินควบคู่กันไปด้วยความผูกพัน และเอื้ออำนวยต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ป่าที่ชุมชนยังคงปกปักษ์รักษาอยู่ มีมากมายหลายร้อยหลายพันแห่ง ลักษณะสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการจัดการป่าก็คือ การยอมรับว่าป่าเป็นสิทธิร่วมกันของชุมชน ป่ามีชื่อของรัฐหรือของ บุคคลภายนอก สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นจึงมีสำนึกร่วมกันถึงสิทธิและหน้าที่ในการดูแลจัดการและใช้ประโยชน์ จากป่าไปพร้อม ๆ กัน สำนึกร่วมกันในสิทธิของชุมชนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาจารีตประเพณีวิถีปฏิบัติ และกฎระเบียบเกี่ยวกับการดูแลจัดการและใช้ประโยชน์จากป่าที่สืบทอดเรื่อยมาหลายชั่วอายุคน

อย่างไรก็ดี ในช่วงที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาวิกฤตหลายประการขึ้นในชนบทของไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหา ด้านเศรษฐกิจสังคม เช่น ปัญหาความยากจน การไร้ที่ทำกิน การโยกย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน และการล่มสลาย ของครอบครัวและชุมชน หรือปัญหาในด้านความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุหลักมาจากแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ในขณะเดียวกัน

¹ นบ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, นบ.ท., นม. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กับที่ใช้ภาคเกษตรและชนบทรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ เป็นปัจจัยหนุนช่วยการเจริญเติบโตของภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมภายใต้นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาดังกล่าว หลักคิดและวิธีการง่าย ๆ คือ ส่งเสริมการลงทุนของ ภาคธุรกิจเอกชน ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ด้วยการอำนวยความสะดวกและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ รวมทั้ง มาตรการภาษี การส่งเสริมการลงทุนและแรงจูงใจอื่น ๆ พร้อมทั้งดำเนินมาตรการบังคับให้ราคาผลผลิต ในภาคเกษตร ค่าจ้างแรงงาน และวัตถุดิบนาาชนิด จากทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์คงอยู่ในระดับต่ำ โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อเอื้ออำนวยผลกำไรสูงสุดให้กับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม บนฐานต้นทุนของทรัพยากรธรรมชาติและชุมชนชนบท ผลก็เป็นดังที่รู้เห็นกันโดยทั่วไปคือ ความยากจนของชนบทและความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมดังกล่าวข้างต้น

ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของไทย แต่เดิมการจัดการป่าไม้ก็เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่อนำเงินรายได้ จากการจำหน่ายไม้มาพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม ภาคการเกษตรและชนบทจึงถูกแยกส่วน ออกมาต่างหาก ทั้งนี้ เพื่อที่จะกำหนดให้ภาคเกษตรและชนบทเป็นฐานรองรับภาคอุตสาหกรรมในการที่จะต้อง นำวัตถุดิบมาป้อนภาคอุตสาหกรรม รวมถึงนโยบายของรัฐในการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จึงต้องนำ ทรัพยากรธรรมชาติออกมาใช้อย่างมากมาย โดยมีได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม ความเสื่อมโทรมของสภาพป่า ทำให้เกษตรกรหรือประชาชนที่อยู่ในชนบทที่ต้องพึ่งพาป่าไม้ต้องประสบกับปัญหาหลาย ๆ อย่าง เช่น ขาดแคลนน้ำ ในการเกษตร เกิดวิกฤตการณ์ของธรรมชาติ ทำให้สูญเสียดุลยภาพทางธรรมชาติ เป็นที่หวั่นวิตกว่าภาวะสิ่งแวดล้อม และมองเห็นปัญหาดังกล่าว จึงเกิดแนวความคิดในการจะจัดการป่าไม้ขึ้นใหม่ว่า ในการจัดการป่าไม้จะประสบ ผลสำเร็จได้ยาก หากไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้น ควรจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาป่า จึงทำให้เกิดแนวความคิดในการจัดการป่าไม้แนวใหม่ที่เรียกว่า ป่าชุมชน(Community Forest) ซึ่งเป็นการจัดการป่าไม้ที่นำเอาความต้องการจะพึ่งพิงป่าของประชาชนมาเป็นวัตถุประสงค์ในการจัดการ ป่าและให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากป่าในลักษณะพึ่งตนเอง ไม่บุกรุกทำลายป่านอกเหนือจากการ ทำเกษตร ธรรมชาติ นอกจากชุมชนจะได้ประโยชน์จากป่าแล้ว ชุมชนยังช่วยเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปกป้องการรักษาป่า เป็นการแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอในการจะป้องกันรักษาป่า² เมื่อประชาชนเป็นผู้กำหนด แผนการ และควบคุมการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพื่อประโยชน์อย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอ ตามความต้องการของชุมชน การป่าไม้ชุมชนจึงเป็นการดำเนินการโดยชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชน³ ป่าชุมชนจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตของชุมชนในชนบท

² โกลด์ แพรกทอง, “แนวคิดป่าชุมชน” ใน ป่าชุมชนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้) 2537 ,หน้า 5

³ โกลด์ แพรกทอง, “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าชุมชน หน่วยที่ 1” ในเอกสารการสอนชุดวิชา การป่าไม้ชุมชน เล่ม 1 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) 2535, หน้า 4

การส่งเสริมด้านป่าชุมชนของรัฐก่อนมีการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน

ป่าชุมชนที่ริเริ่มโดยชุมชนเองเป็นผู้กำหนดเอง และดูแลรักษาให้คงสภาพยืนยาวตลอดมา เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ของป่าชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นในประเทศไทยมานานแล้ว และสภาพป่าเหล่านี้ยังคงอยู่ได้ตลอดมา โดยไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ดังปรากฏให้เห็นพื้นที่ป่าขนาดเล็กใกล้หมู่บ้าน ในพื้นที่หลายแห่ง ของประเทศ ลักษณะและวิธีการจัดการแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม⁴ ซึ่งชุมชนแต่ละภาคมีระบบสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อในเรื่องพลังเหนือธรรมชาติตลอดจนสภาพการพึ่งพาป่าที่คล้ายคลึงกันหรือแตกต่างในแต่ละท้องถิ่น มองป่าชุมชนในรูปของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ในลักษณะป่ากับชุมชนมิได้เป็นปรากฏการณ์ที่หยุดนิ่งไร้การเคลื่อนไหว⁵ สำหรับการดำเนินงานป่าชุมชนที่ริเริ่มโดยรัฐในช่วงก่อนที่จะมีการร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนนั้น ที่ผ่านมากกรมป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับป่าชุมชนโดยตรง ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการปลูกป่า ในลักษณะของป่าชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ โดยกรมป่าไม้จะเป็นผู้สนับสนุนแจกจ่ายกล้าไม้ให้กับหน่วยงาน องค์กร ทั้งภาคเอกชนและราชการ ตลอดจนประชาชนที่สนใจโดยมีการจัดทำโครงการป่าชุมชนในลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่

กรมป่าไม้ส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ในภูมิภาคปลูกต้นไม้ในสถานที่ราชการ โรงเรียน วัด และสถานที่ต่างๆ ในวันที่ 24 มิถุนายน 2484 ซึ่งเป็นวันชาติ โดยให้ประชาชนรับกล้าไม้ไปปลูกตามสถานที่ต่าง ๆ เรื่อยมา และต่อมาได้เปลี่ยนแปลงวันปลูกต้นไม้ประจำชาติมาเป็นวันเข้าพรรษา และเปลี่ยนมาเป็นวันวิสาขบูชาของทุกปี ให้เหมาะสมกับฤดูของการปลูกต้นไม้ในปัจจุบันดำเนินการจัดหมู่บ้านป่าไม้ เพื่อรวบรวมราษฎรที่กระจัดกระจายในเขตต้นน้ำลำธาร มาอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเกษตรในเขตป่าสงวนแห่งชาติที่มีสภาพเสื่อมโทรม มีการปลูกป่าเพื่อปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมและรักษาป่าที่ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ดำเนินโครงการปลูกไม้ยืนต้น แบบประชาราษฎร์ โดยปลูกต้นไม้บริเวณสถานที่ราชการ วัด โรงเรียน ที่สาธารณะประโยชน์ โดยรัฐสนับสนุนกล้าไม้ โครงการนี้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีโครงการปลูกป่าเพื่อชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรปลูกป่าสำหรับเป็นแหล่งไม้ฟืน และถ่านไว้ใช้สอยสำหรับหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานอยู่ในระดับการสาธิตเพื่อให้ราษฎรเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกไม้ใช้สอยเท่านั้น ยังไม่อยู่ในระดับการส่งเสริมให้เข้าสู่การยอมรับของราษฎร ดำเนินโครงการปลูกป่าชุมชนสำหรับหมู่บ้าน ตามนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกรมป่าไม้สนับสนุนกล้าไม้ให้ประชาชนปลูกไม้โตเร็วเพื่อเป็นไม้ใช้สอยฟืนและถ่าน รวมทั้งเป็นที่ฝึกสอนหย่อนใจในพื้นที่สาธารณะประจำหมู่บ้าน โรงเรียน วัด และในป่าสงวนแห่งชาติที่เสื่อมโทรม ปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการจากการเพาะชำกล้าไม้ไปแจกจ่ายให้ราษฎร มาเป็นการส่งเสริมให้ราษฎร เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการปลูกป่าชุมชนเองทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกพื้นที่ การเลือกชนิดพันธุ์ไม้ที่จะปลูก การเพาะชำกล้าไม้ การปลูกและบำรุงรักษา

⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติ.สิทธิชุมชน.โครงการสนับสนุนทุนการศึกษาจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ(กรุงเทพ : วิทยุชุมชน) 2550, หน้า 197

⁵ เสนต์ จามริก และยศ สันติสมบัติ.ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางพัฒนาเล่ม 1. (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา).2538, หน้า 160

รวมถึงการจัดการ และควบคุมผลประโยชน์ที่ได้รับจากป่าชุมชนที่ร่วมกันดำเนินการ โดยรัฐเป็นผู้สนับสนุนด้านวิชาการ วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น

ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน

ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน ได้เริ่มมีการจัดทำเมื่อปี พ.ศ. 2534 เป็นครั้งแรก และได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนอีกหลายฉบับเรื่อยมาไม่ว่าจะเป็นฉบับกรมป่าไม้ ฉบับประชาชน ฉบับพรรคความหวังใหม่ ฉบับพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งร่างทุกฉบับพบว่ากฎหมายมีเจตนารมณ์ที่คล้ายกันในเรื่องที่ต้องการให้มีกฎหมายว่าด้วยป่าชุมชน เพื่อให้เกิดสิทธิและประโยชน์ต่อชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และสภาพแวดล้อมให้ยั่งยืน⁶ ซึ่งฉบับนี้ก็ไม่สามารถผ่านการรับรองจากรัฐสภาได้ จนกระทั่งในยุคของสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก็ได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนขึ้นมาอีกครั้ง เป็นฉบับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งได้ลงมติรับร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.(ฉบับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ) เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 แต่ไม่สามารถประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้ เนื่องจากมีการส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยว่ามาตรา 25 มาตรา 34 ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66-67 เรื่องสิทธิชุมชน

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งป่าชุมชน กำหนดให้ป่าชุมชนที่จะจัดตั้งขึ้นต้องเป็นไปเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สภาพแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชนอย่างสมดุลยั่งยืน การส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของชุมชนในการอนุรักษ์ การฟื้นฟู การพัฒนา การควบคุมดูแล และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในป่า การฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมโดยการปลูกป่าทดแทน การเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการป่าชุมชนทั้งนี้ พื้นที่ป่าที่มีการจัดตั้งเป็นป่าชุมชนแล้ว ให้คงอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ในพระราชบัญญัตินี้จะได้บัญญัติ ไว้เป็นอย่างอื่น⁷

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน ฉบับนี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการ 3 รูปแบบ คือ

1. คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน ซึ่งให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นประธาน ประกอบด้วยกรรมการอื่น ๆ อีก รวมจำนวน 17 คน⁸ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการป่าชุมชน หรือพิจารณาให้ความเห็นในเรื่องที่เกี่ยวข้อง

⁶ กรกฎ ทองชะไขศ. โครงการวิจัยกฎหมายกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลปลักหนู อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา.คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ .2551, หน้า 94

⁷ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 6

⁸ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 7

ป่าชุมชนตามที่คณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีมอบหมาย เสนอแนะในการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดระเบียบ เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดระเบียบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การแต่งตั้งกรรมการป่าชุมชน⁹ ประจำจังหวัด จัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีผลงาน เพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประจำจังหวัด จัดทำรายงานเกี่ยวกับสภาพโดยรวมของป่าชุมชนทั่วประเทศพร้อมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีปีละหนึ่งครั้ง พิจารณาอุทธรณ์คดีเกี่ยวกับการขอจัดตั้ง หรือเพิกถอนป่าชุมชนและปฏิบัติการอื่นใดที่กฎหมายกำหนด

2. คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งผู้ว่าราชการ จังหวัดมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ และประกอบด้วยกรรมการอื่นรวม 14 คน¹⁰ อำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการ ป่าชุมชนประจำจังหวัด¹¹ มีอำนาจหน้าที่พิจารณาคำขอเพิ่มหรือลดเขตป่าชุมชน หรือเพิกถอนป่าชุมชน และดำเนินการ ตรวจสอบเกี่ยวกับรายละเอียด ให้คำแนะนำปรึกษาและความช่วยเหลือทางวิชาการต่อคณะกรรมการ จัดการป่าชุมชนในการจัดการป่าชุมชน ควบคุม ดูแล การจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ให้เป็นไปตามกฎหมาย

3. คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน เมื่อได้อนุมัติจัดตั้งป่าชุมชนแล้ว สมาชิกป่าชุมชนซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปด ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เลือกตั้งคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันจัดตั้งป่าชุมชน ส่วนในกฎหมายฉบับนี้ มิได้กำหนดจำนวนคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนไว้ แต่จำนวนคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนให้เป็นไป ตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง¹²

การจัดตั้งป่าชุมชน ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดรูปแบบไว้สองประการ คือ

ก. หลักเกณฑ์และวิธีการขอจัดตั้งป่าชุมชนนอกเขตอนุรักษ์¹³ ได้กำหนดให้ชุมชนในท้องที่ใดที่พื้นที่ป่า ซึ่งไม่ใช่เขตอนุรักษ์อยู่ใกล้และอยู่ในสภาพที่จะดูแลรักษาป่านั้นได้หากประสงค์จะจัดตั้งป่าชุมชนในท้องที่นั้น ให้บุคคลซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไปที่มีภูมิลำเนาในท้องที่นั้น ไม่น้อยกว่าห้าปีและอยู่สภาพที่สามารถ เข้าไปดูแลรักษาป่าที่จะขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้จำนวนตั้งแต่ห้าสิบคนขึ้นไป ตั้งตัวแทนยื่นคำขอ เป็นหนังสือต่อ คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดแห่งท้องที่ที่ป่านั้นตั้งอยู่

⁹ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 10

¹⁰ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 16

¹¹ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 17

¹² ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 29

¹³ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 18

ข. หลักเกณฑ์และวิธีการขอจัดตั้งป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์¹⁴ กำหนดให้ขอจัดตั้งป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์ให้กระทำได้ เฉพาะกรณีที่ชุมชนนั้นตั้งถิ่นฐานมาก่อนการประกาศให้พื้นที่ที่ชุมชนนั้นตั้งอยู่เป็นเขตอนุรักษ์ และชุมชนนั้นได้จัดการดูแลรักษาพื้นที่ดังกล่าวในลักษณะเป็นป่าชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปีก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังคงดูแลรักษาพื้นที่นั้นเป็นป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงวันที่ขอจัดตั้งป่าชุมชนตามพระราชบัญญัตินี้ รวมทั้งพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมแห่งการดำรงชีพที่เกื้อกูลต่อการดูแลรักษาป่าและระบบนิเวศ โดยให้ยื่นคำขอภายในห้าปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ

เห็นได้ว่า การจัดตั้งป่าชุมชนตามร่างกฎหมายฉบับนี้ แบ่งพื้นที่การจัดตั้งเป็นสองพื้นที่ คือพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ กับพื้นที่ในเขตอนุรักษ์ ซึ่งเขตอนุรักษ์ หมายความว่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น หรือเขตอื่นที่เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธารหรือพื้นที่ที่มีคุณค่าของสิ่งแวดล้อม อันควรแก่การอนุรักษ์ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง¹⁵ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พุทธศักราช 2550¹⁶ เป็นฉบับที่มีการทำประชามติจากประชาชน จะได้มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงสิทธิของชุมชนในการมีส่วนร่วม อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตรา 66 มาตรา 67 เห็นได้ว่าเหตุผลที่ไม่ควรมีป่าชุมชนในเขตอนุรักษ์ เป็นเพราะพื้นที่เหล่านี้ ควรได้รับการสงวนรักษา ไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งพันธุกรรมของพรรณพืช ไม่มีโอกาสวิวัฒนาการด้วยตนเอง แต่ในเขตอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ มีบางบริเวณที่มีธรรมชาติทั้งงดงามเหมาะสมแก่การนันทนาการ หรือใช้ประโยชน์ในการศึกษา ธรรมชาติงานวิจัยสัตว์ป่า พรรณพืช จึงมีการโซนพื้นที่แบ่งเป็นเขตต่าง ๆ โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงสงวนรักษา มิให้สัตว์ป่า และพรรณพืชได้รับการรบกวนจากการกระทำของมนุษย์ อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญ ให้สิทธิชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษา และสามารถใช้อำนาจจากทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ได้

¹⁴ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 25

¹⁵ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 3

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พุทธศักราช 2550

มาตรา 66 "บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน"

มาตรา 67 "สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพและในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะได้ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การ เอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายฉบับนี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง"

เช่นกัน ดังนั้น การจำกัดสิทธิของชุมชนในเขตอนุรักษ์ในลักษณะเป็นป่าชุมชนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปีก่อนกฎหมายฉบับนี้ใช้บังคับจึงจะขอจัดตั้งเป็นป่าชุมชนได้ ก็อาจไปจำกัดสิทธิของชุมชนได้เช่นกัน

หากมองถึงเรื่องป่า เห็นได้ว่าป่าไม่เคยมีพรมแดน เพียงแต่รัฐประกาศให้ป่าพื้นที่เดียวกันมีสภาพกฎหมายที่แตกต่างกัน แยกป่าผืนเดียวกันให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตป่าสงวนแห่งชาติ แต่สภาพข้อเท็จจริง มีชุมชนที่อยู่และจัดการป่าจำนวนมากที่อยู่และจัดการตามสภาพข้อเท็จจริงทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอันหลากหลายของท้องถิ่น เช่น กำหนดเป็นเขตพื้นที่ป่าเป็นเขตใช้สอย เป็นเขตอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ บางชุมชนโชคดียที่ป่าบริเวณนั้นยังไม่ได้ประกาศเป็นเขตป่าอนุรักษ์ แต่หลายชุมชนโชคร้ายที่พื้นที่ป่าชุมชนที่อยู่และกันมานั้นถูกรวมและควบคุมทั้งป่าสงวนและป่าอนุรักษ์ ภายใต้การดูแลของชุมชน

การจัดการป่าชุมชน

คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน มีอำนาจหน้าที่จัดการป่าชุมชนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน และแผนจัดการป่าชุมชนที่คณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดอนุมัติ และมีหน้าที่ 1) ร่วมมือกับพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจัดให้มีหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่น 2) ออกข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน หลักเกณฑ์การรับบุคคลเป็นสมาชิกป่าชุมชน และการจัดการทรัพย์สินส่วนกลางของป่าชุมชน 3) ดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนกลางของป่าชุมชน 4) ดูแลให้สมาชิกป่าชุมชนปฏิบัติหน้าที่ที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ 5) สั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าชุมชนหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ ในเขตป่าชุมชน เพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับหรือพระราชบัญญัตินี้ 6) โกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมเมื่อสมาชิกป่าชุมชนเกิดความขัดแย้งในการจัดการป่าชุมชน 7) ช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่ในกรณีที่มีการจับกุมปราบปรามผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ 8) มีมติให้รับบุคคล เป็นสมาชิกป่าชุมชนหรือให้สมาชิกป่าชุมชนพ้นจากการเป็นสมาชิกป่าชุมชน 9) ดำเนินการตามที่เห็นสมควรเพื่อป้องกันหรือบรรเทาความเสียหายแก่ป่าชุมชน 10) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามที่คณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน หรือคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัด กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน¹⁷

การใช้พื้นที่ในป่าชุมชน

ได้กำหนดห้ามทำไม้ในป่าชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ และในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ ในป่าชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเขตอนุรักษ์ และในบริเวณเพื่อการอนุรักษ์ในป่าชุมชนที่ตั้งอยู่นอกเขตอนุรักษ์ สำหรับการทำไม้นอกบริเวณที่กำหนดให้ทำได้ตามความจำเป็นเพียงเฉพาะเพื่อใช้สอยในครัวเรือนของสมาชิกป่าชุมชน หรือใช้ในกิจการสาธารณะภายในชุมชนนั้น โดยเป็นตามระเบียบของคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน¹⁸

¹⁷ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 30

¹⁸ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 34

เห็นได้ว่าเนื้อหาของร่างกฎหมายในมาตรา 34 ขัดแย้งกับความเป็นจริงในการใช้ชีวิต และพึ่งพาทรัพยากรของสังคมไทย อาจเป็นร่างกฎหมายที่ขยายความขัดแย้งในสังคมไทยให้ดำรงอยู่ต่อไป ซึ่งการทำไม้ ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ หมายความว่า ตัด ฟั่น กาน โคน ลิด เลื่อย ถาก ทอน ขุด หรือชักลากไม้ที่มีอยู่ในป่า หรือนำไม้ที่มีอยู่ในป่าออกจากป่าด้วยประการใด ๆ หากพิจารณาเหตุผลในการร่างกฎหมายป่าชุมชนก็เพื่อให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อจัดการดูแลรักษา และใช้ทรัพยากรป่าด้วยตนเองอย่างยั่งยืน ซึ่งประชาชนก็มีได้ คาดหวังในการทำประโยชน์จากทรัพยากรป่าชุมชนเพื่อเป็นอาชีพหลักจากทรัพยากรป่าไม้ เพียงแต่ผลเมื่อตนเองมีโอกาสในการจัดการดูแลรักษา และทำให้ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าไม้ ควรได้ผลประโยชน์จากป่ามาใช้สอยในครัวเรือน หรือชุมชนบ้าง ซึ่งเห็นว่าเป็นร่างกฎหมายซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 66 ในเรื่องของ สิทธิชุมชน(Community Rights) ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ยกตัวอย่างเช่น ชุมชนแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ได้รับการอนุมัติ เป็นป่าชุมชน เข้าไปนำเปลือกไม้ เพื่อสำหรับย้อมผ้านำมาขายเป็นสินค้าในชุมชน ก็ไม่สามารถทำได้เพราะต้องห้ามตามกฎหมาย

การจัดการทรัพยากรสินส่วนกลางของป่าชุมชน

ได้กำหนดให้กรรมการจัดการป่าชุมชน จำนวนสองในสามของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนทั้งหมด เท่าที่มีอยู่มีอำนาจทำนิติกรรมใด ๆ ผูกพันทรัพยากรสินส่วนกลางของป่าชุมชนและดำเนินคดีเกี่ยวกับทรัพยากรสินส่วนกลางของป่าชุมชนได้¹⁹

เห็นได้ว่า ป่าชุมชนไม่ได้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ดังนั้นการทำนิติกรรมใด ๆ จึงให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชน กระทำแทน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีปัญหาอาจเกิดขึ้นได้กรณีคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน ไปทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอกแล้วเกิดกรณีผิดสัญญา และเมื่อบุคคลภายนอกฟ้องร้องเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา ต่อคณะกรรมการจัดการป่าชุมชน คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนอาจต้องรับผิดชอบส่วนตัวได้และกรณีการทำนิติกรรม ก็ได้บังคับว่า จะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกป่าชุมชน ซึ่งกรรมการจัดการป่าชุมชนอาจรวมตัวกันครบจำนวน แล้วไปทำนิติกรรมกับบุคคลภายนอก อาจเกิดความเสียหายแก่ป่าชุมชนและสมาชิกป่าชุมชนได้

การควบคุมดูแลป่าชุมชน

พระราชบัญญัติป่าชุมชน ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ป่าชุมชนมีอำนาจและหน้าที่ 1) ตรวจสอบพื้นที่และตรวจตราดูแลการดำเนินการและกิจกรรมต่างๆ ในป่าชุมชน 2) แนะนำ ให้ความรู้ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ 3) ในกรณีที่ไม้อาจเรียกประชุมคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนได้ทันทีให้มีอำนาจสั่งให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าชุมชนหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการใดๆ ในป่าชุมชนในกรณีกระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือระเบียบของคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน

¹⁹ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 37

หรือข้อบังคับของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและให้รายงานคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดทราบ 4) ดำเนินการตามที่ได้สมควรเพื่อป้องกันหรือ บรรเทาความเสียหายแก่ป่าชุมชน และ 5) รายงานคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดเมื่อปรากฏมีกรณีจะต้องเพิกถอนป่าชุมชนทั้งแปลงหรือบางส่วน²⁰

การเพิกถอนป่าชุมชน

พระราชบัญญัติป่าชุมชนได้กำหนดให้อธิบดีกรมป่าไม้มีอำนาจสั่งเพิกถอนป่าชุมชนทั้งแปลงหรือแต่บางส่วนได้เมื่อพบว่ามีกรณีกระทำหรือได้รับรายงานจากคณะกรรมการป่าชุมชนประจำจังหวัดว่ามีกรณีดังต่อไปนี้ คือ 1) คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนขอให้เพิกถอนป่าชุมชน 2) คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนทอดทิ้งไม่จัดการฟื้นฟูป่าชุมชนนั้นต่อไป 3) คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ หรือระเบียบ หรือข้อบังคับที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ อันจะเป็นเหตุให้ป่าชุมชนได้รับความเสียหายหรือมีเหตุไม่ควรวางใจให้จัดการป่าชุมชนต่อไป โดยการเพิกถอนป่าชุมชนให้ผลเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว และในกรณีที่มีการเพิกถอนป่าชุมชนทั้งแปลงให้มีแผนที่แสดงแนวเขตที่เปลี่ยนแปลงแนบท้ายประกาศด้วย²¹ ซึ่งให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนการขอเพิกถอนป่าชุมชนทั้งแปลงหรือบางส่วนได้ โดยแสดงเหตุผลและรายละเอียด

บทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติป่าชุมชนกำหนดให้ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของคณะกรรมการจัดการป่าชุมชนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ในเรื่องออกข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน หลักเกณฑ์การรับบุคคลเป็นสมาชิกป่าชุมชน และการจัดการทรัพย์สินส่วนกลางของป่าชุมชน ทั้งนี้ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของป่าชุมชน และไม่ขัดแย้งกับระเบียบของคณะกรรมการนโยบายป่าชุมชน ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าพันบาท แต่เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมให้คณะกรรมการจัดการป่าชุมชนมีอำนาจเปรียบเทียบได้²² ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย หรือเคลื่อนย้ายหลักเขต ป้าย หรือเครื่องหมายอื่นใดที่จัดให้มีขึ้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²³ ผู้ใดขัดคำสั่งเจ้าหน้าที่ป่าชุมชนที่สั่ง ให้ผู้หนึ่งผู้ใดออกจากป่าชุมชนหรือให้กระทำการหรืองดเว้นการกระทำใดๆ ในป่าชุมชนในกรณีกระทำการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²⁴ ผู้ใดเข้ายึดถือครอบครอง ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า ชุกหาแร่ ลำสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง

²⁰ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 43

²¹ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 53

²² ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 57

²³ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 58

²⁴ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. มาตรา 59

ที่อยู่นอกเขตอนุรักษ์ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²⁵ ผู้ใดกระทำการใดๆ เข้ายึดถือครอบครองในเขตป่าชุมชนที่อยู่ในเขตอนุรักษ์ หรือกระทำการด้วยประการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืน ใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ทำการโดยเด็ดขาด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ²⁶

บทสรุป

กฎหมายป่าชุมชนเป็นกระบวนการที่จะช่วยให้คนรู้จักระบบนิเวศป่า อยู่กับป่าและพึ่งพาป่าได้โดยไม่ทำลายซึ่งกันและกันมีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่มีการจัดการ มีกลไกทางสังคมและทางการบริหารจัดการ คอยควบคุมอีกชั้นหนึ่ง คือ รูปแบบของป่าชุมชน ป่าชุมชนจึงช่วยให้ป่าได้รับการคุ้มครอง ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากคนหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ในระดับที่ได้ดูแลภาพหรือไม่ทำลาย เพื่อช่วยให้ระบบนิเวศทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ คุณภาพเหล่านี้อาจเปลี่ยนแปลงไปตามกฎธรรมชาติ มีการถ่ายทอดพลังงาน การหมุนเวียนธาตุอาหาร การทดแทน การรบกวนทำลายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและจากมนุษย์ ตลอดจนการฟื้นฟูตามธรรมชาติ หากชุมชนพึ่งระบบนิเวศมากเกินไปจนจุดดูแลภาพและระบบนิเวศไม่สามารถฟื้นฟูสภาพได้ตามธรรมชาติ ก็อาจต้องช่วยเสริมการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติโดยการปลูกเสริมและป้องกันอันตรายจากไฟหรือสัตว์เลื้อยหรือใช้ระบบการตัดฟันช่วยการสืบพันธุ์ของต้นไม้ ซึ่งมีมากมายหลากหลายวิธีให้เลือกใช้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดการป่าชุมชนจึงไม่ใช่ป่าเพื่อเศรษฐกิจมุ่งทำไม้หรือผลิตไม้ไว้ใช้สอย แต่ไม่ใช่สอยเป็นผลผลิตหนึ่งในหลาย ๆ อย่างของการจัดการระบบนิเวศป่าชุมชน กฎหมายป่าชุมชนเป็นเครื่องมือ หากจะให้มองป่าชุมชนมีความหมายกว้างขึ้น ในระยะยาวการจะมองว่าการจัดการ ป่าชุมชนนั้นเป็นการจัดการที่สร้างฐานความร่วมมือในการศึกษาวิจัยและพัฒนาระหว่างภูมิปัญญาชาวบ้าน กับนักวิชาการ เพราะว่าภูมิปัญญาภายนอกก็มีข้อจำกัด เราอย่าไปคิดว่าภูมิปัญญาชาวบ้านจะสามารถรับกระแสการเปลี่ยนแปลง โลกสมัยใหม่ได้ทั้งหมด เพราะฉะนั้นผู้เขียนอยากจะเห็นป่าชุมชนเป็นแหล่งของขบวนการศึกษาวิจัยและพัฒนา เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมมากกว่าจะเป็นแหล่งผลิตไม้หรือสัตว์ป่า

²⁵ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 60

²⁶ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.มาตรา 61

บรรณานุกรม

โกมล แพรกทอง, "แนวคิดป่าชุมชน" ป่าชุมชนในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้) 2537

โกมล แพรกทอง, "ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับป่าชุมชน หน่วยที่ 1" เอกสารการสอนชุดวิชา การป่าไม้ชุมชนเล่ม 1 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช) 2535

กิตติศักดิ์ ปรกติ. สิทธิชุมชน.โครงการสนับสนุนทุนการศึกษาจากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพ : วิทยุชน) 2550

เสน่ห์ จามริก และยศ สันติสมบัติ. ป่าชุมชนในประเทศไทย : แนวทางพัฒนาเล่ม 1. (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา).2538

กรกฎ ทองชะไคค. โครงการวิจัยกฎหมายกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการป่าชุมชน ตำบลปลักหนู อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา.คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.2551

ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.(ฉบับสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.))

